

HITRŐL ÉS EVOLÚCIÓRÓL A 20. SZÁZAD VÉGÉN

SZILAS A. PÁL

Életterünk, a Föld. Az embert körülvevő közvetlen és távoli környezet állandóan változik. Földi változásokról tanúskodnak az egymástól szétváló és vándorló kontinensek, vulkánok létrehozta hegyek keletkezése, homokká morzsolódó hegyek eltűnése. Ezt mutatja tavak, beltengerek keletkezése, majd feltöltődése és szárazföldi síksággá, vegetációval borított rétté válása.

A Föld keletkezését mintegy 4,5 milliárd évvel ezelőttre becsülik a szakemberek. Az első ismert szerves élőlénymaradványok, algák, 3-4 milliárd esztendősek. A szerves élet fejlődése azóta jól követhető a korban egymás után következő földtani rétegekben. A Földünket körülvevő kozmosz is változik. Az űrszondák fényképei a Marson vulkánok működését és árvizek nyomait mutatják. A csillagászok a kozmosz tágulását észlelik. Minden, ami létezik, mozog és változik. A változás iránya gyakran már egyértelműen meghatározható, homályban elsősorban a kezdet és a vég rejtőzik.

A teremtés és a teremtő. Földünk a kozmosznak méreteiben jelentéktelen, de a szerves fejlődés szintje tekintetében kiemelkedő tagja, része. A Biblia szerint a Földközpontos világot Isten hat nap alatt teremtette. Ha ezt az állítást a ma embere már csak szimbolikusként, naivnak is tartja, alig lehet józan ésszel azt szembeállítani, hogy a passzív ősközege semmiből, „önmagától” keletkezett. A teremtés létrehozott egy őszubsztanciát (anyag és energia?), amely feltehetően lényegesen homogénebb szerkezetű volt, mint mai világunk, és olyan törvényszerűségeket, amelyek a változások végtelennek látszó sorozatát indították el.

A teremtés teremtőt feltételez. Az őszanyagot és az évmilliárdokon keresztül fennmaradó ősenégiát teremtő és az abban végbemenő változások törvényszerűségeit létrehozó Valakit, Istent, nem lehet emberi tapasztalaton alapuló fogalmakkal, mondatokkal definiálni. A teremtő léte és az isteni teremtés szempontjából azonban lényegtelen, hogy földi világunk keletkezése nem szó szerint a Bibliában leírt módon ment végbe; hogy az elmúlt évtizedek meteoritvizsgálatai azt mutatják, hogy nemcsak a Földön, hanem más, ma már széthullott égitestekben is létrejött a szerves fejlődés, az élet valamilyen szintje; és lehetséges, hogy a kozmosz sok-sok milliárd égitestje között számos olyan van, amelyen tudathordozó élőlény is kifejlődött. Az isteni teremtés tényét nem cáfolja az a lehetőség sem, hogy a földi szerves fejlődésre alkalmas őssejt nem itt a Földön, hanem más égitestről került hozzánk sugárnyomás-szállítással, vagy el nem égett meteorit belsejében, vagy valamikor, valahonnan idelátogatott űrhajósok tudatos „oltásának” vagy nem tudatos „fertőzésének” hatására. A kozmosz minden eleme egy összetartozó rendszer része, amelynek létét, mozgását, változásait, egymásra hatását mindenütt és mindenkor ugyanazok a törvényszerűségek határozzák meg a Teremtő szándéka, akarata szerint. Lényegtelen, hogy a földi lét fejlődésfokozatai nem teremtésnaponként, „varázsütésre” jöttek létre, hogy milliárd év telhetett el addig a

Földön, míg kialakult az az „ősleves”, amelyben a szerves élet sejtjei létrejönni és szaporodni képesek voltak; hogy ismét milliárdnyi év telt el addig, míg bonyolult sejtfeljődés eredményeként megszületett a növény- és állatvilág. És az sem változtat a teremtés tényén, hogy a tudathordozó ember a Föld eddigi léte 24 órájának utolsó percében alakult ki az erre már testileg, szervezetenként alkalmas, akkor legfejlettebb állatcsaládból.

Isten világtörvényekkel, és nem esetenkénti rendelkezésekkel irányítja a kozmikus működését. Világunk egésze, a kvarkoktól a tejutakig csodálatos alkotás, amire mindinkább rádöbbenünk, amióta a tudomány és technika lehetővé tesz egy-egy bepillantások létező társadalmi igényt elégítettek ki, azaz „magjuk jó talajba hullott”. Alapítójuknak kiemelkedő képességű embernek kellett lennie, aki koncepciójával, egyéniműködését. Világunk egésze, a kvarkoktól a tejutakig csodálatos alkotás, amire mindinkább rádöbbenünk, amióta a tudomány és technika lehetővé tesz egy-egy bepillantást. Nem csoda-e az emberi elme számára – a sok között – a DNS kettős spiráljának szerkezete és annak genetikai szerepe?

Azonnal zavarttá válna az élet logikája, ha esetenkénti beavatkozásokra épülne. A róka ragadozó, hússal él és táplálja utódait. Ha a menekülő nyulak oltalomkérését egy égi erő meghallgatná, a rókák kivésznek és a nyulak degenerálódnának. A rókák és a nyulak nemzetsége, a ragadozók és a növényevők számos fajtája, a fajok sokfélesége mégis fennmarad és továbbfejlődik. Ha az egyed „fohászkodását” az Isten nem hallgatja meg, az nem azt jelenti, hogy Isten nem létezik. Csak más, mint amilyenek az ember el tudja képzelni, emberi tulajdonságokkal felruházva.

Többszörösen is felmerülhet az elmondottak és a bibliai szó szerint vett teremtéstörténet közötti ellentét. Mi is az utóbbi lényege? A Biblia szerint az Isten megteremti a boldog és örök életre alkotott emberpárt. Egy valamit azonban megtilt nekik: almat enni a tudás fájáról. Ők a tilalmat áthágyják, s ezért Isten kiűzi őket a paradicsomból. Tettük következményei büntetésül kihatnak utódaikra is. Az Atyaisten csak akkor bocsát meg az emberiségnek, ha egyszülött fia kiengesztelésül vállalja a kínos kereszthalált, ezzel megváltja az emberiséget.

A történet első részére lehet olyan magyarázatot adni, hogy az szimbólum, valójában nem kell ténylegesen rossz tanácsot adó, kígyóvá vált Luciferre és almára gondolni. Legyen ez „valami engedetlenség”. Az Isten bibliai reakciója azonban nem egy despota uralkodó jelleméről mintázott viselkedés? Nem ellentmondás-e, hogy a mindenható Teremtő tökéletlen emberpárt alkotott? Mindentudó és nem látta előre az emberpár rövidesen bekövetkező „működési hibáját”? Azt a hibát, amit még a tudás almájába való beleharapás előtt, tehát a naiv tudatlanság állapotában követett el? Végtelen kell, hogy legyen az Isten igazságérzete, s mégis Ő – az emberalkotó – önmagát nem, csak a teremtményt és végtelen utódait marasztalja el. S akkor bocsát csak meg, amikor tiszta lelkű és személyében teljesen ártatlan fia kínhalált vállal! Ez, a felelősséget részben vagy teljesen ártatlanokra hárító, haragvó és bosszúálló istenről alkotott kép csak torz emberi szülemény lehet. De ha ez így van, akkor ki volt Jézus és miért halt meg? Mit tett az emberiségért?

Jézus, az Isten fia. Van-e szokványos értelme annak a fogalomnak, hogy Jézus az Isten fia? Biztosan nincsen, ha egy emberi családra és annak létrejöttére gondolunk. Elgondolkodtató azonban, ha arra a kérdésre kísérelünk meg választ adni, hogy van-e egy nem ivarosan szaporodó élőlénynek gyermeke. Áttételesen igen, van. Egy baktérium utódot hoz létre, amelynek tulajdonságai megegyeznek vagy nagyon hasonlóak az övéhez, tehát van utóda, ha úgy tetszik: fia. Isten már volt, amikor más élőlény még nem létezett. Emberi értelemben fia nem lehetett. Isten a saját szubsztanciájával, energiájával, törvényszerűségeivel hozta, hozza létre a kozmoszt. Egy igen bonyolult

fejlődés vég(?)szakaszában alakult ki a több trillió molekulából felépített, tudathor-
dozó ember. Az ember testi fejlődése az elmúlt évtizedekben gyakorlatilag meg-
szűnt, szellemi tulajdonságainak hordozószerve, agyminősége és annak teljesítőképes-
sége kivételével. Az ember fejlődése most már elsősorban szelleme fejlődésében foly-
tatódik. Minden ember az Isten teremtménye, utóda, fia. Vannak tökéletlenebb Kái-
nok és vannak tökéletesebb Ábelek. A kiemelkedő szellemű, az emberiség jövője
érdekében legtöbbet tenni tudó és akaró Ábelek közelítik meg legjobban az ideális
istenfia alakját. Ők az emberiség érdekében munkálkodó és esetenként életüket áldozó
tudósok, gondolkodók, a jobb jövő kívánalmát hirdető proféták, az isteni cél „élhar-
cos” gyermekei. Ilyen nagy hatású, kiemelkedő istengyermekek volt Jézus.

Az ő tanításában a merőben új a mindenki felé irányuló szeretet volt. A hindu
vallásban is pozitív jelentősége van a szeretetnek, de ez nem az emberiség felé irányul,
hanem a „szeretethordozó” tökéletesedését szolgálja. Izrael szent könyveinek tanításá-
ban is szerepelt a szeretet, ez azonban csak a kiválasztott nép és Isten kapcsolatára
vonatkozott. Jézus viszont arra hívta fel tanítványait, hogy mindenkit: a pogányokat,
a bűnösöket, sőt, az ellenségeiket is szeressék. Mit is jelent a szeretet?

Két szeretettípust kell megkülönböztetni. Az egyik a szív, a másik az ész szeretete.
A szív szeretete, vagy nevezzük érzelmi szeretetnek, gyakran nehezen indokolható,
esetenként kideríthetetlen gyökerű, néha logikátlan. Sokszor nehéz lenne megmonda-
ni, hogy miért szeretünk egy színt, egy ételt, egy foglalkozást; miért vagyunk szerelme-
sek éppen ebbe az asszonyba, férfibe. Van azonban egy ésszel irányítható másik szeret-
típus is, amelynek a lényege egy jónak tartott cél érdekében vállalt önzetlen tevé-
kenység és kooperáció más emberekkel, esetenként segítségnyújtás más embereknek.
Kooperáció olyanokkal, segítség olyanoknak is, akikhez – esetleg – semmi érzelmi szál
nem kapcsol. Bár igaz, hogy a kétféle szeretet nem zárja ki egymást, együtt is jelentkez-
het és egymás hatását fokozni képes. A társadalom egyedeinek egymást támogató
együttműködése óriási mértékben képes megnövelni a rendszer szinergizmusát, haté-
konyságát.

Új tanok – még a legönzertlenebbek és legközérdekűbbek is – ellenállást váltanak
ki az aktuális hatalom képviselőiből. Azokból, akik féltik pozícióikat, privilégiumaikat,
vagy ezektől függetlenül hisznek a rendszerben, amiben élnek, tevékenykednek. Az új
tanok hirdetőjének hinnie kell igazságában, hogy vállalja mindazt a nehézséget, amit
szándékai, tanítása, tettei váltanak ki. Esetenként az élete is veszélyben lehet. „Meg-
szállott”-nak kell lennie. – Számítania kell arra, hogy tanításának társadalmi eredménye,
gyümölcse az ő életében már nem biztos, hogy beérik. Önzetlennek is kell lennie. – Nem
minden igehirdetőből lesz a társadalomfejlődés szempontjából pozitív és maradandó
hatású proféta. Egyedül a Közel-Keleten mintegy 2000 vallás keletkezett. Mindegyik
mögött vallásalapítót, igehirdetőt kell feltételeznünk. Az ezek közül csak néhány
vallás lett időtálló (elsősorban a zsidó, keresztény és az iszlám), s ezekhez kapcsolódóan
csak néhány proféta neve és személyének máig is ható kisugárzása maradt meg. Nehéz
lenne kianalizálni, hogy a társadalom milyen kritériumok szerint választotta ki a fenn-
maradó vallásokat és hagyta elenyészni a többieket. (A juharfa sok ezer magja közül
is kevés fog meg.) Az azonban nagyon valószínűnek látszik, hogy a fennmaradó
vallások létező társadalmi igényt elégítettek ki, azaz „magjuk jó talajba hullott”. Alapí-
tójuknak kiemelkedő képességű embernek kellett lennie, aki koncepciójával, egyéni-
ségével, tetteivel nagy tömegekre tudott hatni. Ez a magasabbrendű szellemi élet meg-
valósulására irányuló tevékenység összhangban van a világ szerves életének korábbi
fejlődési irányával, amely állandóan újabb és tökéletesebb szervezeteket produkál. A
szellemi fejlődés ilyen pozitív szellemi impulzusok hatására nő, erősödik. Jézus is ennek
érdekében munkálkodott. Élete, működése szükségképpen konfliktushoz vezetett a
fennálló rend képviselőivel. Ő tisztában volt tetteinek várható következményeivel.

Mégis vállalta az emberiség tökéletesedése, az isteni cél megvalósítása érdekében. Jézus tehát az emberiség szellemi, erkölcsi fejlődését elősegítő, azt jelentősen meggyorsító, új és jó irányt mutató „megváltó” volt, aki meggyőződéséért a kínos halált is vállalta.

A társadalom jövője. Az emberiség történelmében nem csak „pozitív hősök”-nek jutott kiemelkedő szerep. Századunkban – sajnos – könnyű példákat találni erre. Az emberi társadalmak nagy hatáskokú kooperációja akkor is létrejöhet, ha egy negatív szellemi, politikai vezető a társadalomfejlődés szempontjából káros cél érdekében segíti elő, kényszeríti ki az emberek együttműködését. Hatására nő az „etikai olló” nyílása, a társadalom morális szintjének és pusztító képességének különbsége. Századunkban a fejlődés számos szellemi területen felgyorsult, a leglátványosabb talán a technika, s ezen belül is a haditechnika tudományágaiban. Az emberiség az elmúlt évtizedekben eljutott oda, hogy napok, esetleg órák alatt képes elpusztítani a Föld minden élőlényét, talán magát az egész Földet is. Nincs ma olyan földi erő – saját magán kívül –, ami ennek veszélyét el tudja hárítani. Egy emelkedett szellemű emberiség azonban képes erre. A „pozitív hősök” a társadalom fennmaradása és fejlődése szempontjából nélkülözhetetlen alapelvek érvényre jutását segítik elő. Az örök szellemi értékek megbecsülését, a jó, az igaz, a szép domináló szerepének elősegítését, az etikus magatartást, a magasabbrendű közösségi életet elősegítő szabályok, normák betartását. Olyan társadalom létrehozását és fenntartását, amely megszünteti az egymást pusztítást, amely a születésekor kapott környezetörökséggel jól tud gazdálkodni, amely utódaira az övénel jobb környezetet, jobb életfeltételeket hagy örökül. Ilyen társadalom létrejöttéért áldozta Jézus is életét.

Jézus szeretetánát vagy komolyan vesszük és elősegítjük olyan emberi közösségek kialakulását, amely megálljt parancsol a gyűlölködésnek, és az ész szeretetének szinergikus hatásával egyre hatásosabban építi a jövő magasabbrendű társadalmát, vagy nemtörődomséggel nézzük az etikai olló még tágabbra nyílását és hagyjuk mind jobban növekedni annak lehetőségét, hogy a Földnek szinte számtalan helyén található nukleáris rakéták meggondolatlan vagy meggondolt elindításával elpusztuljon mindaz, ami több, mint négy milliárd év alatt épült fel. A kozmosz meteorjainak szervesanyag-tartalma baljós figyelmeztetést is jelenthet. Felrobbant égtestek jelzését, talán olyanokét, ahol a romboló technika fejlődése meghaladta az istenfiú-ember szemléletének kialakulását.

Nem tudom, mi lesz velünk halálunk után. Azt hiszem, bizonyossággal más sem tudja. A kereszténység és iszlám jóéletű híveinek örök boldogságot ígér. A hindu és buddhista a túlvilági boldogságot a léthez kötődés teljes megsemmisülésében látja. Nem tudom, kinek van igaza. Nem tudom, hogy reális cél-e „valamilyen” végső boldogságot a túlvilágtól várni. Nagyon reális cél lehet azonban a „földi mennyország” felé való törekvés, amely a jelen és egyre inkább utódaink társadalmának biztosíthat boldogabb életet. Azt gondolom, hogy ez nemesen önző és egyben önzetlen cél.

S végül: lehet, hogy van túlvilági élet. Ez akkor a teremtő mindenhatóságának újabb bizonyítéka. Azé az Istené, aki a szervetlen-szerves-szellemi fejlődéslánc törvényszerűségeit létrehozta. Elképzelhető, hogy éppen azokat fogja büntetni, akik céljának megvalósítását elősegítették, és azokat jutalmazza, akik azt hátráltatták?